

ISSN 1304-8120 | e-ISSN 2149-2786

Araştırma Makalesi * Research Article

Kadercilik Eğiliminin Afet Risk Algısı Üzerindeki Yordayıcı Rolü: Kesitsel Bir Çalışma

The Predictive Role of Fatalism in Perceived Disaster Risk: A Cross-Sectional Study

Ömer DEMİRBİLEK

Dr. Öğr. Üyesi, Malatya Turgut Özal Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi
demirbilek112@gmail.com
Orcid ID: 0000-0002-9989-1194

Ersin UZMAN

Dr. Öğr. Üyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi
euzman@comu.edu.tr
Orcid ID: 0000-0001-8284-3471

Mustafa AĞAHAN

Dr. Öğr. Üyesi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu
mustafaagahan@ksu.edu.tr
Orcid ID: 0000-0001-9586-2292

Öz: Bu çalışmanın amacı insanların duygu, düşünce ve eylemleri üzerinde önemli etkileri olabilen kadercilik eğiliminin üniversite öğrencilerinin afet risk algısının yordayıcısı olup olmadığını belirlemektir. Çalışma nicel araştırma desenlerinden ilişkisel desende tasarlanmıştır. Veri toplama aracı olarak kadercilik eğilimi ölçeği ve üniversite öğrencileri afet risk algısı ölçeği kullanılmıştır. Veriler çalışmaya katılıma gönüllü üniversite öğrencilerinden uygun örnekleme yöntemi ile elde edilmiştir. Veri toplama çevrimiçi formlar aracılığı ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya 17 ile 26 yaş arasında ($\bar{x} = 19,93 \pm 1,80$), çoğunluğu (%80,1) kadın 206 öğrenci katılmıştır. Veriler normal dağılım gösterdiği için bağımsız örneklemler t testi, Pearson korelasyon ve çoklu doğrusal regresyon analizleri kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda çalışmaya katılan öğrencilerin kadercilik ve afet risk algılarının ortalamasının üzerinde olduğu görülmektedir. Çalışmada kadercilik eğilimi ve afet risk algısı arasında düşük fakat anlamlı bir ilişki belirlenmiştir. Ulaşılan sonuçlar kadercilik eğiliminin alt boyutlarından olan batıl inancın maruziyetin anlamlı yordayıcısı olduğunu, kişisel kontrol ve batıl inancın anksiyete boyutunun yordayıcısı olduğunu göstermiştir. Afet risk algısının yordayıcısının da batıl inanç olduğu görülmüş ve afet risk algısına ilişkin açıklanan varyansa % 12'lik bir katkı sağlamıştır. Bu çalışmanın sonuçlarının üniversite öğrencilerine yönelik yapılacak afetlerle ilgili dersler, çalışmalar ve programların geliştirmesine katkı sağlayıcı ve yol gösterici olması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Afet, Afet risk algısı, Kadercilik, Kadercilik eğilimi, Üniversite öğrencileri.

Abstract: The aim of this study is to examine whether fatalism, which can influence individuals' feelings, thoughts, and behaviors, predicts university students' disaster risk perception. The study employed correlational design, one of the quantitative research methods. Data was collected using the Fatalism Tendency Scale and the University Students' Disaster Risk Perception Scale. A total of 206 students aged 17-26 years

Geliş Tarihi:01.09.2025

Kabul Tarihi:25.03.2026

Yayın Tarihi:30.04.2026

Atıf: Demirbilek, Ö. & Uzman, E. & Ağahan, M. (2026). Kadercilik Eğiliminin Afet Risk Algısı Üzerindeki Yordayıcı Rolü: Kesitsel Bir Çalışma. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(1), 147-156. Doi: 10.33437/ksusb.1776355

($\bar{x}=19.93\pm 1.80$), mostly female (80.1%), voluntarily participated through convenient sampling. Data was gathered via online forms. Since the data were normally distributed, independent samples t-test, Pearson correlation, and multiple linear regression analyses were conducted. Findings indicated that students' levels of fatalism and disaster risk perception were above average. A low but significant correlation was observed between fatalism tendency and disaster risk perception. Results further revealed that superstitious belief, a sub-dimension of fatalism, significantly predicted exposure, while personal control and superstitious belief predicted anxiety. Superstitious belief was also found to be the main predictor of disaster risk perception, accounting for 12% of the explained variance. The outcomes of this study are expected to provide guidance for developing disaster-related courses and programs targeting university students.

Keywords: Disaster, Disaster risk perception, Fatalism, Fatalism tendency, University students.

GİRİŞ

Afetler bütün toplulukların ve insanların farklı şekillerde dahi olsa karşılaştıkları bir durum olmasına rağmen, evrensel olarak ortak bir tanım yapılmasının zor olduğu bir kavramdır. Bunun nedeni ise afetin kullanıldığı bağlam veya alanda, farklı anlamları ifade etmesinden kaynaklanmaktadır. Bu durum aynı olayların dahi toplumun farklı kesimleri tarafından farklı şekillerde adlandırılmasına neden olabilmektedir (Shaluf vd., 2003). Bununla birlikte afetler genel anlamda; insanları her açıdan, ciddi boyutlarda, olumsuz şekilde etkileyen durumlar olarak adlandırılmaktadır (IFRC, 2022). Afetler, farklı zaman, farklı tür ve büyüklüklerde ortaya çıkarak toplulukların kazandığı veya sahip olduğu değerleri yok edebilmektedir (UNISDR, 2009). Afetler uzun yıllar boyunca telafi edilmesi güç kayıplar meydana getirebilmektedir (Michel, 2007). Afetler tarih boyunca var olmuşlardır. Geçmişten günümüze kadar yaşanan afetler milyarlarca insanı farklı şekillerde etkilemiş ve çok yönlü büyük kayıplara yol açmışlardır (Coppola, 2015; Maurice, 2013). Bu durum afetlerin olası etkilerinin hafifletilmesi için, toplumların afetlere karşı çok yönlü ve kapsamlı çalışmalar yürütmesinin önemini açıkça ortaya koymaktadır (IFRC, 2022).

Afetlere karşı yürütülen çalışmalar birçok başlık altında incelenebilir. Yapılan çalışmalar afet yönetim literatüründe temel olarak risk yönetimi ve kriz yönetimi olarak iki başlıkta incelenmektedir. Risk yönetimi kendi içerisinde zarar azaltma ve hazırlık aşamalarını içerirken, kriz yönetimi ise müdahale ve iyileştirme aşamalarını kapsamaktadır (Tierney vd., 2001: 5). Risk yönetim evresi kırılganlığı azaltmaya yönelik faaliyetler, yapısal güçlendirmeler, yapı stoğunun yenilenmesi, acil durum ekiplerinin hazırlanması, planların geliştirilmesi, sarf malzeme temini ve depoların kurulması gibi faaliyetleri, kriz yönetimi de afetten etkilenen bölgelerde arama kurtarma, acil tıbbi bakım, acil beslenme desteği, etkilenen yapıların onarımı, yeni yaşam alanlarının oluşturulması gibi faaliyetleri kapsamaktadır. Afetlerin yol açtığı kayıpları tamamen önlemek veya azaltmak için afetlere karşı sosyal, ekonomik, çevresel, psikolojik vd. alanlarda kapsamlı çalışmalar yürütülmesi gerekmektedir (Mızrak, 2021). Özellikle afetler yaşanmadan önce yapılacak planlama ve hazırlık faaliyetleri, afetler kaynaklı zararları azaltmak adına son derece önem taşımaktadır (Fothergill vd., 2005: 414).

Afetlere karşı yürütülecek çalışmaların etkili, başarılı ve kaliteli olabilmesi için, çalışma yapılacak bölgenin özellikleri her açıdan incelenmeli ve bölgenin afet riskinin belirlenmesi gerekmektedir. Afet risklerini doğru şekilde belirlemek ve gerekli çalışmaları yapmak için ise toplumları afet riskini algılamaları gerekmektedir. Algılanamayan riske karşı toplumların harekete geçmesi beklenemez (Çelik ve Kılıç, 2023). Türk Dil Kurumu (2022) risk kelimesini "zarara uğrama tehlikesi" olarak tanımlarken, AFAD (2014)'da benzer şekilde riski "Bir olayın belirli koşul ve ortamlarda doğurabileceği can, mal, ekonomik ve çevresel gibi değerlerin kaybının gerçekleşme olasılığı" olarak tanımlamaktadır. Risk algısı ise daha çok herhangi bir olay neticesinde oluşabilecek kaybın kişiyi ne kadar endişelendirdiği ile alakalı bir durumdur (AFAD, 2014). Risk algısının bireyde yüksek olması bireylerin afetlere karşı yürüttüğü çalışmaların temel motivasyon kaynağıdır. Bu durum afetlere karşı yapılacak çalışmalar için risk algısının belirlenmesinin önemini ortaya koymaktadır (Mızrak, 2021; Tercan, 2023). Türkiye yer aldığı konum, sahip olduğu afetsellik, göç, doğal tehditler vb. nedenlerden dolayı birçok açıdan yüksek riskli bir ülkedir. Buna rağmen ülkemizde risk, risk algısı henüz yeterince araştırılmamaktadır (Bayram, 2015). Risk algısı kişilerin koruyucu davranış sergileme ve harekete geçme noktasında önem taşımaktadır (Mızrak, 2021). Toplumun veya bireylerin afet risk algısını belirlemek o bölgede yapılacak

çalışmaların belirlenmesi, politika oluşturulması açısından değerlidir (Tercan, 2023). Toplumun hangi konuda ne kadar bilgi sahibi olduğu, hangi riski anlayabildiği, hangisini fark edemediğini belirlemek yürütülecek çalışmaların temelini oluşturacaktır.

Afetlere karşı yapılacak çalışmalarda bireyleri etkileyen birçok nokta vardır. Risk algısı kişilerin afetlere karşı alacağı tedbirlerde önem taşımakla birlikte risk algısının ilişkili olduğu ve etkilendiği birçok değişken mevcuttur (Doğru ve Coşkun, 2023). Bu değişkenler yaş, cinsiyet, meslek, afet eğitimi alma gibi bireysel değişkenler olabilirken, kadercilik, kültür ve kişilik olarak da ortaya çıkabilmektedir. Kişilerin sahip olduğu inançlar hayatının tamamını etkileyebilmektedir. Özellikle kadercilik bireylerin afetler dahil hayatında yaşayacağı muhtemel olumsuz durumlara karşın kişinin bireysel çabasının anlamsız ve yetersiz olacağı, yaşanacak şeylerin önüne geçilemeyeceği düşüncesi ile insanların koruyucu davranışlar sergilemesinin önüne geçmektedir (Demirbilek ve Uzman, 2023). Bu durum afetlere karşı bireylerin sergilediği davranışları büyük ölçüde etkileyen bu iki değişkenin birlikte incelenmesinin önemini arttırmaktadır.

Bu çalışmanın amacı üniversite öğrencilerinde afet risk algısı ve kadercilik eğilimi ile arasındaki ilişkiyi incelemektir. Elde edilecek sonuçların başta yükseköğretim kurumlarında eğitim gören öğrencilere yönelik yürütülecek bilgilendirme çalışmaları olmak üzere diğer afet öncesi çalışmalarda risk algısı ve kaderciliğe ilişkin yürütülmesi gereken faaliyetlere yol gösterici olması beklenmektedir. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

1. Afet risk algısı ve alt boyutları cinsiyete, afet yaşama ve afet eğitimi alma durumuna göre farklılaşmakta mıdır?
2. Afet risk algısı ve alt boyutları (maruziyet, anksiyete, etki ve yönetilmezlik) kadercilik eğilimi ve alt boyutları (batıl inanç, önceden belirlenmişlik, kişisel kontrol ve şans) ile ilişkili midir?
3. Afet risk algısı ve alt boyutlarını (maruziyet, anksiyete, etki ve yönetilmezlik) kadercilik eğilimi ve alt boyutlarının (batıl inanç, önceden belirlenmişlik, kişisel kontrol ve şans) tahmin gücü nedir?

YÖNTEM

Bu çalışmada, kadercilik eğiliminin afet risk algısı üzerindeki yordayıcı rolünü belirlemek amacıyla nicel araştırma yaklaşımı benimsenmiştir. Çalışma, değişkenler arasındaki ilişkileri ortaya koymaya yönelik olarak ilişkisel desen çerçevesinde tasarlanmıştır. İlişkisel desen, iki ya da daha fazla değişken arasındaki ilişkiyi herhangi bir müdahale olmaksızın mevcut durumu temel alarak incelemeyi amaçlayan bir nicel araştırma desendir. Bu bağlamda katılımcıların kadercilik eğilimleri ile afet risk algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi ve yordayıcılık düzeylerinin belirlenmesi hedeflenmiştir. Ayrıca veriler belirli bir zaman aralığında tek seferde toplanmış olup, araştırma kesitsel bir nitelik taşımaktadır. Bu yönüyle çalışma, değişkenler arasındaki durumu betimlemeyi ve zaman içerisindeki değişimlerden ziyade belirli bir dönemdeki ilişkileri ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Çalışma Grubu

Bu araştırma, gönüllü katılım gösteren toplam 206 öğrenci ile yürütülmüştür. Katılımcı sayısı, G*Power 3.1 programı kullanılarak orta düzey etki büyüklüğü ($f^2 = 0,15$), %95 güven düzeyi ve %80 test gücü esas alınarak yapılan analiz sonucunda belirlenmiştir. Analiz sonucuna göre önerilen minimum örneklem büyüklüğü 107 kişi olup, çalışmadaki 206 katılımcı bu gerekliliğin oldukça üzerindedir. Katılımcılar, kolayda örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Bu yöntemin tercih edilmesinin nedeni, araştırmanın uygulandığı üniversitede afet farkındalığına yönelik bir eğitim programının yürütülüyor olması ve öğrencilerin araştırmaya gönüllü katılım sağlamaya istekli olmalarıdır. Katılımcıların yaşları 17 ile 26 arasında değişmekte olup, yaş ortalaması 19,93 ($\pm 1,80$) olarak hesaplanmıştır. Cinsiyet dağılımları incelendiğinde, katılımcıların %80,1'inin kadın, %19,9'unun ise erkek olduğu belirlenmiştir.

Veri Toplama Araçları

Veriler iki farklı ölçme aracı kullanılarak toplanmıştır. Afet risk algısı için "Üniversite Öğrencileri Afet Risk Algısı Ölçeği", kadercilik eğilimi için "Kadercilik Eğilimi Ölçeği" kullanılmıştır.

Üniversite Öğrencileri Afet Risk Algısı Ölçeği. Üniversite öğrencilerinin yaşadıkları kampüslerde olası afetlere ilişkin risk algılarını belirlemek amacıyla geliştirilmiştir (1=hiç katılmıyorum, 5=tamamen

katılıyorum) (Mızrak ve Aslan, 2020). 2020 yılında yapılan çalışma ile ölçeğin maruziyet ($\alpha = ,89$), anksiyete ($\alpha = ,89$), etki ($\alpha = ,88$) ve yönetilmezlik ($\alpha = ,78$) olmak üzere dört faktörlü yapıya sahip olduğu belirlenmiştir (Mızrak ve Aslan, 2020). Maruziyet alt boyutunda katılımcılardan afetlerden etkilenme derecelerini işaretlemeleri istenir ("Kampüste afetlerden zarar görebilirim", "Kampüste afet risklerine maruz kalabilirim"). Anksiyete boyutu için katılımcılar kampüste buldukları sürede afet düşüncelerinin onları ne kadar kaygılandırıldığını ifade ederler ("Kampüse geldiğim zaman afetler beni endişelendiriyor.", "Kampüste bulunduğum zaman sürekli afetleri düşünüyorum."). Etki boyutu için katılımcılar kampüste afetin doğurabileceği ciddi sonuçları değerlendirirler ("Kampüste afet olduğu zaman çok fazla ölüm meydana gelir.", "Kampüste afet olduğu zaman tam bir felaket olur."). Son olarak yönetilmezlik boyutu için katılımcılar afetin üstesinden gelinemeyeceğine ilişkin düşüncelerini belirtirler. ("Kampüste afet olduğu zaman kendimi koruyamam.", "Afetler konusunda üniversite yönetimine güvenmiyorum."). Ölçeğin puanlanması her bir alt boyuttan alınan puanın aritmetik ortalamasının hesaplanması şeklindedir. Ölçek ve alt boyutlarından alınabilecek puan 1-5 arasında değişmektedir. Ölçeğin bu çalışmada saptanan Cronbach alfa değerleri güvenilirlik ölçütlerini karşılamaktadır (maruziyet ,87, anksiyete ,90, etki ,86 ve yönetilmezlik ,82 ve toplam afet risk algısı ,93) (George ve Mallery, 2003).

Kadercilik Eğilimi Ölçeği. Ölçek lise ve üniversite öğrencilerinin kadercilik eğilimlerini belirlemek amacıyla Kaya ve Bozkur (2015) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin faktör yapısını belirlemede açıklayıcı faktör analizi kullanılmıştır. Analiz sonuçları ölçeğin batıl inanç ($\alpha = ,81$), kişisel kontrol ($\alpha = ,78$), önceden belirlenmişlik ($\alpha = ,86$) ve şans ($\alpha = ,71$) olmak üzere dört faktörden oluştuğunu göstermiştir (Kaya ve Bozkur, 2015). Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 120, en düşük puan 24'tür. Batıl inanç, batıl inançlara inanma eğilimini belirlemektedir ("Bazı nesnelere uğursuzluk getirdiğine inanırım.", "Bazı durumların (kara kedi görmek, gece tırnak kesmek, vb.) uğursuzluk getireceğine inanırım."). Kişisel kontrol, kişisel kontrol algısının zayıflığını ifade etmektedir ("Yaşadığımız şeyler seçimlerimizin bir sonucudur.", "Hayatımın kontrolü benim elimdedir."). Önceden belirlenmişlik, her şeyin önceden belirlenmesine yönelik kişinin algısını ölçmektedir ("Hayatımızda olacak şeyler önceden belirlenmiştir", "Hiç kimse yazgısını değiştiremez."). Şans ise şansa inanma derecesini belirlemektedir ("Kötü şeylerin gelip beni bulduğuna inanırım.", "İnsanların yaşamlarındaki mutsuzluklar kötü şanslarına bağlıdır."). Bu çalışmada ölçeğin ve alt boyutlarının Cronbach alfa değerleri güvenilirlik açısından tatminkardır (önceden belirlenmişlik ,84, kişisel kontrol ,74, batıl inanç ,78 ve şans ,73 ve toplam kadercilik eğilimi ,83) (George ve Mallery, 2003).

Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışmanın katılımcıları olan meslek yüksekokulu öğrencilerine ulaşabilmek amacıyla öğrenci grupları ve sosyal medya kullanılmıştır. Çalışmaya katılmak isteyen öğrenciler çalışmada ele alınan değişkenlere yönelik sorulardan oluşan çevrimiçi bir formu yanıtlamışlardır. Form Google formlar üzerinden öğrencilere sunulmuştur. Uygulanan form üzerinde ilk olarak öğrencilerden çalışmaya katılımlarını onayladıklarına onam alınmıştır.

Çalışma kesitsel ve ilişkisel desende gerçekleştirilmiştir. Katılımcılardan elde edilen veriler ilk olarak hatalı ve eksik veriler açısından kontrol edilmiştir. Verilerin normal dağılıma uygunlukları için çarpıklık, basıklık değerlerine bakılmıştır. Kabul edilebilir değerler (± 1) aralığında bulunmuştur (Demir, 2022). Ölçeklerin güvenilirliklerine ilişkin Cronbach alfa hesaplanmıştır. Çalışmada öğrencilere uygulanan ölçek puanlarına ilişkin frekans, ortalama ve standart sapma değerleri belirlenmiştir. Cinsiyet, afet yaşama ve afet eğitimi alma durumlarına göre öğrencilerin afet risk algısı incelenmiş ve analiz etmek için bağımsız örneklem t testi kullanılmıştır. Kadercilik eğiliminin (önceden belirlenmişlik, kişisel kontrol, batıl inanç ve şans) afet risk algısı (maruziyet, anksiyete, etki ve yönetilmezlik) ile ilişkisi Pearson korelasyon analizi ile incelenmiştir. Kadercilik eğilimi alt boyutlarının afet risk algısı alt boyutları maruziyet, anksiyete, etki ve yönetilmezliğini yordayıp yordamadığını incelemeye regresyon analizi yapılmıştır. Kadercilik eğilimi alt boyutları bağımsız, afet risk algısı alt boyutları bağımlı değişken olarak alınmıştır.

Araştırmanın Etik Boyutu

Çalışmanın bilimsel etiğe uygunluğu ile ilgili Sinop Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulu'ndan onay alınmıştır. Ayrıca çalışmada Helsinki Deklarasyonu 2008 prensipleri dikkate alınmıştır.

BULGULAR

Çalışmada öğrencilere afet yaşayıp yaşamadıkları ve afet eğitimi alıp almadıkları soruları yöneltilmiştir. Öğrencilerin % 40,1 afet yaşadığını ifade etmiştir (Tablo 1). Katılımcıların yarısından fazlası (% 60,4) ise afet eğitimi almadıklarını bildirmiştir. Tablo 1'de öğrencilerin afet risk algısı ve kadercilik eğilimi ve alt boyutlarına ilişkin hesaplanan ortalama, standart sapma değerleri ile çarpıklık, basıklık katsayıları verilmiştir.

Tablo 1. *Betimleyici istatistikler ve katılımcıların özellikleri*

Değişkenler		$\bar{x}(ss)$	Çarpıklık	Basıklık	N	%
Afet Risk Algısı	Toplam ölçek	3,14(.67)	,47	,86	206	
	Maruziyet	3,56(.69)	,11	.16	206	
	Anksiyete	2,50(.91)	.53	.27	206	
	Etki	3,46(.78)	-,09	,77	206	
	Yönetilmezlik	2,80(.93)	,25	-,11	206	
Kadercilik Eğilimi	Toplam ölçek	65,38(11,71)	-,70	,39	206	
	Önceden belirlenmişlik	25,15(5,94)	-,41	,04	206	
	Kişisel kontrol	13,41(3,67)	,38	,34	206	
	Batıl inanç	14,89(4,71)	-,11	-,57	206	
	Şans	11,93(3,34)	-,08	-,32	206	
Afet yaşama	Evet				82	39,8
	Hayır				124	60,2
Afet eğitimi alma	Evet				80	38,8
	Hayır				126	61,2

Tablo 2'de öğrencilerin ölçeklere verdikleri yanıtlar incelendiğinde öğrencilerin afet risk algısı puan ortalamaları 3,14, standart sapması ,67'dir. Bu bulgu öğrenciler arasında afet risk algısı puanının ortalamasının üzerinde olduğunu göstermektedir. Alt boyutlarla ilgili sonuçlar ise maruziyetin 3,56, etkinin 3,46, yönetilmezliğin 2,80 ve anksiyetenin 2,50 ortalamaya sahip olduğunu ortaya koymuştur. Öğrencilerin kadercilik eğilimleri puan ortalamaları incelendiğinde ise benzer şekilde ortalamasının üzerinde olduğu görülmektedir. Kadercilik alt boyutlarının puan ortalamaları sıra ile; önceden belirlenmişlik:25,15, kişisel kontrol:13,41, batıl inanç:14,89, şans:11,93'tür.

Tablo 2'de cinsiyet, afet yaşama ve afet eğitimi alma durumuna göre öğrencilerin afet risk algısı ve alt boyutları karşılaştırılmıştır. Bağımsız örneklem t testi cinsiyete göre algılanan afet risk algısı alt boyutu anksiyete puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark göstermiştir ($t_{(204)} = -,85, p = ,02$). Kız öğrenciler ($M_{kız} = 2,57$) erkek öğrencilerden ($M_{erkek} = 2,21$) daha yüksek düzeyde anksiyete bildirmişlerdir. Kız ve erkek öğrenciler algıladıkları afet risk algısı açısından farklılık göstermediler ($t_{(204)} = -1,6, p = ,11$). Öğrencilerin risk algıları Bağımsız örneklem t test sonucu katılımcıların afet yaşama durumları açısından incelendiğinde afet risk algısı ve alt boyutlarında anlamlı bir farklılık ortaya koymamıştır. Bağımsız örneklem t testi katılımcıların afet eğitimi alma durumlarına göre analiz edildiğinde ise algılanan risk algısı alt boyutlarından yalnızca yönetilmezlik alt boyutu puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya konmuştur ($t_{(204)} = -2,68, p = ,008$). Afet eğitimi alan öğrenciler ($M_{afeteğitimi alan} = 2,59$) afet eğitimi almayan öğrencilerden ($M_{afeteğitimi almayan} = 2,94$) daha az yönetilmezlik bildirmişlerdir. Afet yaşama açısından öğrencilerin afet risk algılarında anlamlı bir etki bulunmamıştır ($t_{(204)} = -1,53, p = ,13$).

Tablo 2. *Katılımcıların özelliklerine göre afet risk algısı puanlarının karşılaştırılması*

Değişken	N	Maruziyet	Anksiyete	Etki	Yönetilmezlik	Afet risk algısı
		Mean(SD)	Mean(SD)	Mean(SD)	Mean(SD)	Mean(SD)

Cinsiyet	Kadın	165	3,59(.70)	2,57(.89)	3,48(.78)	2,84(.91)	3,17(.67)
	Erkek	41	3,46(.68)	2,21(.94)	3,39(.80)	2,65(.99)	2,99(.66)
t test(p)			-1,02(.31)	-2,3(.02)*	-,64(.52)	-1,2(.25)	-1,6(.11)
Afet yaşama	Evet	82	3,56(.76)	2,40(.89)	3,36(.71)	2,76(.95)	3,07(.72)
	Hayır	124	3,57(.65)	2,56(.92)	3,53(.71)	2,83(.91)	3,18(.63)
t test(p)			-,09(.93)	-1,3(.21)	-1,5(.13)	-,51(.61)	-1,7(.29)
Afet eğitimi alma	Evet	80	3,50(.67)	2,42(.99)	3,40(.83)	2,59(.87)	3,05(.70)
	Hayır	126	3,60(.71)	2,55(.86)	3,50(.74)	2,94(.87)	3,19(.64)
t test(p)			-,99(.32)	-1,02(.31)	-,85(.40)	-2,68(<.01)**	-1,53(.13)

Çalışmada afet risk algısı ve alt boyutlarının kadercilik eğilimi ve alt boyutları ile ilişkili olup olmadığı incelenmiş ve Pearson korelasyon analizi sonuçları tablo 3'te gösterilmiştir. Sonuçlar afet risk algısı alt boyutları maruziyet ($r = ,18$), anksiyete ($r = ,39$), etki ($r = ,27$) ve yönetilmezliğin ($r = ,30$) batıl inançla anlamlı düzeyde ilişkili olduğunu göstermiştir. Ayrıca kaderciliğin alt boyutu kişisel kontrol ($r = ,20$) ve önceden belirlenmişlik boyutu anksiyeteye ($r = ,16$), şans alt boyutu yönetilmezlikle ($r = ,14$) ilişkili olduğu belirlenmiştir. Kadercilik eğiliminin ise anksiyete ($r = ,34$) ve yönetilmezlikle ($r = ,22$) ilişkili olduğu görülmüştür. Afet risk algısının kaderciliğin batıl inanç alt boyutu ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Genel afet risk algısı ile kadercilik eğilimi arasında ise ,23 düzeyinde düşük fakat anlamlı bir ilişki belirlenmiştir.

Tablo 3. Afet risk algısı ve kadercilik eğilimi arasındaki ilişkiler

	Maruziyet	Anksiyete	Etki	Yönetilmezlik	Afet Risk Algısı
Batıl inanç	,18**	,39**	,27**	,30**	,35**
Kişisel kontrol	-,11	,20**	-,13	,10	,02
Önceden belirlenmişlik	,06	,16*	,03	,05	,10
Şans	,06	,11	,11	,14*	,12
Kadercilik Eğilimi	,09	,34**	,11	,22**	,23**

* $p < ,05$, ** $p < ,01$

Çalışma kapsamında son analiz olarak afet risk algısı ve alt boyutlarının ilişkili olduğu kadercilik eğilimi ve alt boyutları ile basit ve çoklu regresyon analizleri gerçekleştirilmiştir (Tablo 4). Bu analizlerde amaç kadercilik eğilimi ve alt boyutlarının afet risk algısı ve alt boyutlarını tahmin gücünü ortaya koymaktır. Sonuçlar batıl inancın maruziyetin anlamlı yordayıcısı olduğunu göstermiştir $R = ,18$, $R^2 = ,03$, $F_{(1,204)} = 6,69$. Maruziyete ilişkin toplam varyansın % 3'nün batıl inançla açıklandığı anlamına gelmektedir. Analiz sonuçları afet risk algısı alt boyutu anksiyetenin yordayıcılarının batıl inanç ($\beta = ,37$, $p < ,001$) ve kişisel kontrol ($\beta = ,17$, $p < ,01$) olduğunu göstermiştir ($R = ,43$, $R^2 = ,18$, $F_{(2,205)} = 22,64$). Anksiyete alt boyutu puanlarındaki varyansın % 18'ini kişisel kontrol ve batıl inanç açıklamışlardır. Batıl inanç etki alt boyutu puanlarındaki varyansın da %7'sini açıklamıştır. Yönetilmezlik alt boyutunun da önemli yordayıcısının batıl inanç ($\beta = ,30$, $p < ,001$) olduğu bulunmuştur. Afet risk algısının yordayıcısının da batıl inanç olduğu görülmüş ve afet risk algısına ilişkin açıklanan varyansa % 12'lik bir katkı sağlamıştır. Bu etki büyüklüğü batıl inancın afet risk algısında oynadığı önemli rolü göstermektedir. Bulgular genel afet risk algısı puanlarındaki varyansın % 5'ini kadercilik eğiliminin oluşturduğunu ortaya koymuştur.

Tablo 4. Afet risk algısı üzerine kadercilik eğiliminin etkileri

	Maruziyet		Anksiyete		Etki		Yönetilmezlik		Afet risk algısı	
	β	t(p)	β	t(p)	β	t(p)	β	t(p)	β	t(p)
Batıl inanç	,18	2,59 (,01*)	,37	5,44 (,001**)	2,66	16,12 (,001**)	,30	4,02 (,001**)	,35	16,55 (,001**)
Kişisel kontrol			,17	2,60 (,01*)						
Önceden belirlenmişlik			,01	,15 (,88)						

Şans	,01	,10 (,92)	,23	3,39 (.001**)
Kadercilik eğilimi				

*p < ,01, **p < ,001

TARTIŞMA

Afetler kaynaklı olası zararlarını azaltmak ve afetlere karşı dirençli toplumlar oluşturmak için afetler gerçekleşmeden önce zarar azaltma ve hazırlık çalışmalarının iyi bir şekilde değerlendirilmesi gerekmektedir. Afet öncesi süreçte yürütülen her çalışmanın afet sonrası yapılacak çalışmalardan daha etkili olduğu bilinmektedir. Nitekim afet sonrası birçok toplumda temel ihtiyaçların giderilmesi dahi büyük sorun olduğu için, afetlere karşı yeterli önlem alınması mümkün olmamaktadır. Afetler öncesi çalışmaların gerçekleştirilmesi için birey ve toplumların afet risklerini doğru bir şekilde algılaması, algılanan riske yönelik gerçekleştirilmesi gereken eylemi önleyecek kadercilik gibi inançların olmaması gerekmektedir. Dolayısıyla afet riski ve kadercilik çalışmaları afetlere yönelik yapılacak çalışmaların temelini oluşturmaktadır.

Bu çalışmanın sonuçları, çalışmaya katılan üniversite öğrencilerinin afet risk algılarının ortalamasının üzerinde olduğunu göstermektedir. Benzer olarak aynı ölçeği kullanarak üniversite öğrencileri üzerinde araştırma yapan Doğru ve Coşkun (2023), ve Usta (2023), çalışmalarında öğrencilerin afet risk algısının ortalamasının üzerinde olduğu belirlemişlerdir. Benzer şekilde Erzincan ilinde gerçekleştirilen bir çalışmada (Tercan, 2023) ve Kocaeli’nde yaşayan bireyler ile yürütülen çalışmada katılımcıların afet risk algısının ortalama üzerinde olduğu görülmektedir (Özdemir, 2018). Çalışmaların birçoğunda afet risk algısı ortalamasının yüksek olması, Türkiye’nin birçok açıdan yüksek riskli bir ülke olması ile açıklanabilir. Ayrıca sıklıkla yaşanan afetler sonrasında yürütülen bilgilendirme ve bilinçlendirme faaliyetleri bu duruma katkı sunmuş olabilir.

Çalışmaya katılan üniversite öğrencilerinin kadercilik puan ortalamasının ortalamasının üzerinde olduğu belirlenmiştir. Ülkemizde yapılan benzer çalışmalarda üniversite öğrencilerinde kadercilik eğiliminin ortalamasının üzerinde olduğu ortaya konmuştur (Demirbilek ve Uzman, 2023; Doğan, 2021). Bunun yanında farklı yaş grupları ile yapılan çalışmalarda katılımcıların kadercilik eğilimlerinin ortalamasının üzerinde olduğu belirlenmiştir (Baytiyeh ve Öcal, 2016; Öncü vd., 2021). Kaderciliğin, kültürel ve inançsal bir temeli vardır (Maercker vd., 2019). Bu çalışma ve belirtilen çalışmalarda elde edilen sonuçlar bu bilgi doğrultusunda ele alınabilir. Dolayısıyla benzer kültür ve inanç yapılarına sahip toplumlarda benzer eğilimler gözlemlenebilmektedir. Bu eğilimler toplumlara yönelik yapılan afetlerle ilgili çalışmalarda göz önünde tutularak bir planlama yapılmalıdır.

Çalışmada elde edilen sonuçlar kız ve erkek öğrencilerde afet risk algısının anlamlı olarak farklılaşmadığını göstermiştir. Literatürde yapılan çalışmalar incelendiğinde Usta (2023) ve (Çelik ve Kılıç; 2023) tarafından yapılan çalışmalarda bu çalışmanın sonuçlarına benzer şekilde cinsiyetler arası bir fark bulunamamıştır. Bununla birlikte yapılan bazı çalışmalarda afet risk algısının cinsiyete göre anlamlı olarak farklılaştığı görülmüştür. Araştırmalar kadınların afet risk algı düzeyinin erkeklere göre oldukça yüksek olduğunu belirlemiştir (Ayvazoğlu vd., 2020; Tercan, 2023). Bu çalışmada elde edilen sonuçlar ve literatürde bulunan çalışmalar arasında bulunan farklılığa, örneklem, çalışmanın yapıldığı bölge, çalışma bölgesinin afetselliği gibi durumlar neden olmuş olabilir.

Çalışmada kullanılan değişkenler olan kadercilik ve afet risk algısı arasındaki ilişki incelendiğinde, düşük fakat anlamlı bir ilişki gözlemlenmiştir. Literatürde yer alan çalışmalar incelendiğinde kadercilik ve risk algısının birlikte ele alındığı çalışmalara ulaşılamamıştır. Konuya ilişkin benzer çalışmalarda Ayvazoğlu et al. (2020) afet risk algısının, afetlere hazırlıkla arasında pozitif bir ilişki bulunduğunu belirtmiştir. Doğru ve Coşkun (2023) ise afet risk algısı ile afete hazırlık arasında negatif bir ilişki olduğunu bahsetmiştir. Kadercilik genel manada yaşanabilecek olumsuz durumlara, özeldir ise afetlere karşı birey ve toplumların alması gereken koruyucu davranışlardan uzak durması durumudur (John McClure, 2017). Kadercilik bireylerde eylemsizliği doğurmaktadır. Bu durumlar ise bireylerin afetleri algılamasına ve yeteri kadar hazırlık yapmasının önüne geçebilmektedir (Demirbilek ve Uzman, 2023). Dolayısıyla kadercilik ve afet risk algısı arasında ilişki olmaması beklenmektedir. Bu çalışmada elde edilen bu sonuç bu açıdan ilgi çekicidir. Çıkan bu sonucu kişilerin kadercilik algılamalarından kaynaklı

olabileceği söylenebilir. Ayrıca çıkan bu sonucu daha detaylı olarak anlamak için kadercilik ve risk algısı konusunda daha detaylı çalışmalar yürütülmesi faydalı olabilir.

Çalışmada afet yaşamının ve afet eğitimi almanın genel afet risk algısı açısından anlamlı bir farklılık oluşturmadığı belirlenmiştir. Yapılan araştırma ve çalışmalarda eğitim ve afet tecrübesinin afet risk algısını anlamlı olarak farklılık oluşturması beklenmektedir. Genel beklentinin aksine çıkan bu sonuçların detaylı bir şekilde incelenmesi ve araştırılması bu algı ve beklentinin tekrar değerlendirilmesi açısından önem taşımaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada Üniversite öğrencilerinde afet risk algısı ve kadercilik eğiliminin ilişkisi incelenmiştir. Afetlere karşı yapılacak önleyici ve koruyucu davranışlar olarak adlandırılan ve güvenli yaşamın temeli olan eylemleri ortaya çıkaran veya engelleyen bu iki değişkenin öğrencilerde ortalamanın üzerinde olduğu belirlenmiştir. Afet risk algısı bireylerin tehdidi altında olduğu tehlikeyi ve oluşabilecek zararı tahmin etmesi, bulunduğu durumu algılamasıdır. Afet risk algısı yüksek bireylerin algıladıkları riske yönelik eyleme geçmesi beklenmektedir. Bu durum güvenli yaşam için olması gereken ve istenilen bir durumdur. Bununla birlikte kadercilik kişilerin yaşanacak olaylarda yapabilecekleri herhangi bir eylemin olmadığını, olacak şeylerin engellenemeyeceğini ve olaylara bireysel etkilerinin olamayacağını belirtir. Bu durum ise yeterli hazırlık ve önleyici davranıştan bireyleri alıkoyarak dirençli toplum oluşumunun önüne geçebilmektedir. Dolayısıyla toplumda afet risk algısını arttıracak çalışmaları arttırmak afetleri önleme ve zararlarını azaltmaya yönelik yapılacak önemli çalışmalardır. Çalışma kapsamında belirlenen kaderciliğin afetlere hazırlığı olumsuz etkilememesi adına toplumu bilgilendirme ve önlem almanın etkisine ilişkin çalışmalar yürütülmelidir. Çalışma sonucunda cinsiyet ve afet eğitimi almanın afet risk algısı açısından farklılık oluşturmadığı belirlenmiştir.

Gelecekte yapılacak çalışmaların afet risk algısı ve kadercilik konusunu daha detaylı olarak ele alması, farklı analiz yöntemleri, farklı ölçekler kullanması ve farklı örneklem üzerinde çalışması bu iki değişken arasındaki ilişkiyi daha iyi anlamayı sağlayabilir. Ayrıca afetlere yeterli hazırlık için üniversite öğrencilerine yönelik, temel afet bilgisi, afet bilinci gibi derslerin müfredata eklenmesi önemli bir katkı sağlayabilir

Çalışmanın sınırlılıkları

Bu çalışmanın bazı kısıtlılıkları bulunmaktadır. Çalışmanın kesitsel olarak tasarlanması, küçük bir örneklem üzerinde çalışılması, belirli bir bölge ve alanda yaşayan kişileri kapsamaması, kolayda örnekleme yönteminin tercih edilmesi ve kullanılan ölçekler bu çalışmanın sınırlılıkları arasındadır. Çalışmada elde edilen bulgular katılımcıların veri toplandığı tarihte araştırmacılara verdiği yanıtlar ile sınırlıdır. Çalışmada yer alan bu sınırlılıklar elde edilen sonuçların genellenemeyeceğini göstermektedir.

KAYNAKÇA

AFAD (2014). Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü. <https://www.afad.gov.tr/aciklamali-afet-yonetimi-terimleri-sozlugu> (Erişim Tarihi: 11.01.2025)

Ayvazoğlu, G., Çekiç, M. ve Yücel, H. (2020). Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Öğrencilerinin Afet Risk Algısı ve Afete Hazırlık Durumlarının Değerlendirilmesi. *SBEdergi (Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi / Electronic Journal of Social Sciences)*, 4(7), 85–96. <https://doi.org/10.29228/sbe.48454>

Bayram, A. (2015). Perceiving Risk Perception: An Analysis of Risk Perception Research and Discussion of Its Policy Implications. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8, 21–41. <https://doi.org/10.1002/9780470400531>

Baytiyeh, H. ve Öcal, A. (2016). High school students' perceptions of earthquake disaster: A comparative study of Lebanon and Turkey. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 18, 56–63. <https://doi.org/10.1016/j.ijdrr.2016.06.004>

Coppola, D. P. (2015). *Introduction to International Disaster Management*. New York: Butterworth-Heinemann.

Çelik, İ. H. ve Kılıç, T. (2023). Disaster Risk Perception Regarding Culture and Personality. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (77), 157–172. <https://doi.org/10.51290/dpusbe.1264460>

Demir, S. (2022). Comparison of Normality Tests in Terms of Sample Sizes under Different Skewness and Kurtosis Coefficients. *International Journal of Assessment Tools in Education*, 9(2), 397–409. <https://doi.org/10.21449/ijate.1101295>

Demirbilek, Ö. ve Uzman, E. (2023). Fatalistic Tendency as a Predict of Disaster Preparedness Beliefs in University Students. *Afet ve Risk Dergisi*, 6(3), 942–960. <https://doi.org/10.35341/afet.1249312>

Doğan, M. (2021). Üniversite Öğrencilerinin Kader Algıları: Metaforik Bir Araştırma. *Kader*, 19(2), 645–677. <https://doi.org/10.18317/kaderdergi.1010464>

Doğru, S. ve Coşkun, Z. (2023). Sağlık Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin Afet Risk Algısı ve Afete Hazırlıklı Olma İnanç Durumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Afet ve Risk Dergisi*, 6(4), 1299–1311. <https://doi.org/10.35341/afet.1321854>

Fothergill, A., Palumbo, M. V., Rambur, B., Reinier, K. ve McIntosh, B. (2005). The volunteer potential of inactive nurses for disaster preparedness. *Public Health Nursing*, 22(5), 414–421. <https://doi.org/10.1111/j.0737-1209.2005.220506.x>

George, D. ve Mallery, P. (2003). *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference* (4th ed). Boston: Allyn & Bacon.

IFRC (2022). What is a disaster? | IFRC. 18 02 2022. <https://www.ifrc.org/our-work/disasters-climate-and-crises/what-disaster#:~:text=Disasters%20are%20serious%20disruptions%20to,and%20vulnerability%20of%20a%20community.> (Erişim Tarihi: 10.01.2025)

John McClure (2017). Fatalism, Causal Reasoning, and Natural Hazards, *Oxford Research Encyclopedia of Natural Hazard Science* içinde. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780199389407.013.39>

Kaya, A. ve Bozkur, B. (2015). Kadercilik Eğilimi Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3), 935–946. <https://doi.org/10.17860/efd.55137>

Maercker, A., Ben-Ezra, M., Esparza, O. A. ve Augsburg, M. (2019). Fatalism as a traditional cultural belief potentially relevant to trauma sequelae: Measurement equivalence, extent and associations in six countries. *European Journal of Psychotraumatology*, 10(1), 1657371. <https://doi.org/10.1080/20008198.2019.1657371>

Maurice, J. (2013). Mitigating disasters—a promising start. *The Lancet*, 381(9878), 1611–1613. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(13\)61008-9](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(13)61008-9)

Mızrak, S. (2021). Afet Yönetimi Sürecinde Risk Algısı Çalışmalarının Katkısı. *Afet ve Risk Dergisi*, 4(2), 291–299. <https://doi.org/10.35341/afet.992959>

Mızrak, S. ve Aslan, R. (2020). Disaster Risk Perception of University Students. *Risk, Hazards & Crisis in Public Policy*, 11(4), 411–433. <https://doi.org/10.1002/rhc3.12202>

Michel, L. M. (2007). Personal Responsibility And Volunteering After A Natural Disaster: The Case Of Hurricane Katrina. *Sociological Spectrum*, 27(6), 633–652.

Öncü, E., Altukan, H., Vayisoğlu S.K ve AYZAZ, M. (2021). COVID-19 Pandemi sürecinde kaderciliğin etkisi ve salgın tedbirlerine uyum özellikleri: Vaka-kontrol çalışması. *Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 14(1), 113–124. <https://doi.org/10.26559/mersinsbd.890145>

Özdemir, A. (2018). *Toplumun Afet Risk Algısı ve Afete Hazırlıklı Olma Durumu: Kocaeli İli Örneği* (Yüksek Lisans Tezi, Gümüşhane Üniversitesi), Gümüşhane.

Shaluf, I. M., Ahmadun, F. ve Mat Said, A. (2003). A review of disaster and crisis. *Disaster Prevention and Management: An International Journal*, 12(1), 24–32. <https://doi.org/10.1108/09653560310463829>

Tercan, B. (2023). Bireylerin Afet Risk Algısının Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 12(3), 1279–1287. <https://doi.org/10.37989/gumussagbil.1180447>

Tierney, K. J., Lindell, M. K. ve Perry, Ronald,W. (2001). *Facing the Unexpected: Disaster Preparedness and Response in the United States*. Washington, D.C.: The National Academies Press.

Türk Dil Kurumu (2022). Güncel Türkçe Sözlük. <https://sozluk.gov.tr/>

UNISDR (2009). Terminology on for Disaster Reduction. Geneva: United Nations International Strategy for Disaster Reduction.

Usta, G. (2023). Evaluation Of University Students' Perception Of Disaster Risk. *Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 1029–1051. <https://doi.org/10.30561/sinopusd.1257735>